

Promocija arhiva - napredovanje na lestvici družbenega ugleda ob pomoči javne predstavitve na videofilmu Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici z naslovom: "ZAPISI PRETEKLOSTI BOGATIJO NAŠO PRIHODNOST"

VLASTA TUL

Na 19. zborovanje Arhivskega društva Slovenije oktobra 2000 v Bovcu smo se v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici pridružili s pripravo videokasete o naši ustanovi. Zaradi pomanjkanja časa in neizkušenosti namenov nismo na široko razlagali. Precej pripetljajev je delo ustavljalo, tako da smo šele tik pred zdajci imeli rezultat v rokah. Predvajanje videa smo uvrstili za referatom Aleksandre Pavšič Milost, ki je preučila promocijske možnosti arhiva, in se je na videokaseto delno navezoval. Hkrati je bila projekcija namenjena tudi vsem udeležencem zborovanja, ki še niso bili v našem arhivu. Za predstavitev sta bila pripravljena tudi spremno besedilo z opisom priprave videa ter scenarij zanj, ki pa ga nismo ne predstavili, ne objavili. V nekoliko prilagojeni obliki ga zato predstavljam ob tej priložnosti.

Se vedno prepogosto prevladuje mnenje, da so arhivi ustanova, v katero se odlaga nepotrebne zadeve ali v kateri dobijo zelene podatke le izbranci. Bi lahko tudi z uporabo videa razjasnili napačno sliko, nekakšen stereotip o zaprašenih in nekoristnih, hkrati pa skrivnostnih, čudnih prostorih še skrivnostnejših podatkov? Je video lahko medij, prek katerega bi delo arhivov bolj približali javnosti?

Ali je mogoče na ta način pritegniti širši krog ljudi v arhivsko ustanovo, spremeniti odnos do kulturne dediščine, ki jo hranimo?

To počnemo z vse večjim informiranjem o dejavnosti in o možnostih, ki jih arhiv ponuja na različne načine, zato poskušamo stopiti hitreje v korak s časom in informacijsko tehnologijo. Obiskovalci arhiva so sicer iz različnih starostnih skupin, vendar so naša zelo zanimiva ciljna javnost mladi in predvsem nanje so bile usmerjene misli pri tem projektu. Delo z njimi je gotovo temeljnega pomena za njihov poznejši odnos do arhiva, kakršnega si želimo, ko mislimo na promocijo ustanove.

Arhiv skrbi za sodelovanje s šolami in z njimi navezuje stike. Navadno jih povabi k sodelovanju, obiski pa potem potekajo glede na konkretne potrebe in časovne možnosti šol. Nekatere so zelo oddaljene, ali pa so prometne zveze z njimi tako neugodne, da je njihov obisk skoraj

onemogočen. Prav zato predvidevamo tudi drugačne možnosti sodelovanja z njimi.

Zaradi sodobnih informacijskih možnosti, ki jih ponuja tehnologija, smo začeli razmišljati o bolj plastični in živi predstavitvi z uporabo videokasete. Mislili smo tudi na podobno predstavitev na zgoščenci, saj bi bila z združitvijo več elementov, ki jih dopuščajo tehnične možnosti, bogatejša. Projekt bi bil zdaj še prezahteven in nedosegljiv.

Kaj smo želeli z videom doseči, kakšni nameni so nas vodili?

- Arhivsko dejavnost bi približali predvsem oddaljenim šolam, video pa bi lahko uporabljale tudi druge šole in širša javnost.
- Učitelj bi na šoli ob pomoči videa dvignil motivacijski prag šolarjev, saj se ti na filmsko in slikovno gradivo odzovejo bolj kakor le na govorjeno ali zapisano besedo.
- Ob pomoči videa bi se skozi živo sliko seznanili s področjem dela, ki ga sicer še niso imeli priložnosti spoznati, in bi si s tem razširili ter obogatili njihovo znanje. Pogosto tudi z "živim" obiskom v arhivu ne moremo prikazati vsega, kar z različnih zornih kotov prikaže video.
- Vse zainteresirane pa bi ta način spodbudil k večjemu obisku ustanove. Prišli bi v vlogah marsikoga ovita v meglo, neznana in nedostopna. Poprejšnji ogled videa in seznanitev z osnovno arhivsko dejavnostjo bi lahko usmerila pozornost obiskovalcev (šolarjev) še na druge zanimivosti v arhivu.
- Ob videokaseti bi v šoli lahko tudi obnovili ali utrdili znanje.

Ob videu smo vsem njegovim uporabnikom, predvsem pa šolam kot dopolnilo nameravali ponuditi tudi navodila za uporabo videa, vsebinsko razlago, smernice za vprašanja in dobro izdelane reprodukcije zanimivih dokumentov, nekatere tudi v obliki arhivskih razglednic. Menim, da bi morala ogled videa nujno pospremiti tudi razgovor in komentar.

Kako je video nastal in kakšen je?

Septembra 2000 je v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici v sodelovanju z režiserko, etnologinjo iz Goriškega muzeja Darjo Skrt in s snemalcem lokalne televizije VI-TÉL Ivom Saksido nastal predstavitveni video zapis o naši ustanovi.

Razmišljanja o videu, ki bi ponudil osnovne podatke o arhivu in bi bil predvsem izobraževalno-informativen, imajo že svojo zgodovino.

Naše misli so bile usmerjene predvsem v šolsko mladino iz oddaljenih šol, ki se teže odločijo za obisk arhiva. Raziskave v Evropi kažejo, da se video in informacijska tehnologija vse bolj uporabljata pri pouku zgodovine, to pa brez dvoma vpliva tudi na spremenjen potek pouka zgodovine. V teh okvirih imamo tudi arhivi precej odprtih možnosti sodelovanja v projektih šolnikov. V razgovoru z nekaterimi osnovnošolskimi učitelji zgodovine smo spoznali, da učni načrt namenja predstavitvi zgodovinskih virov, med katere sodi tudi arhivsko gradivo, tako malo časa, da bi bila na to temo primerna le pet do deset minut trajajoča videokaseta. Malo več bi se ji lahko posvetili srednješolci. Učitelji bi bili pripravljani tudi na sodelovanje pri izdelavi scenarija, toda njihove zamisli so bile širše, vanj naj bi pritegnili predstavitev vseh zgodovinskih virov, to pa bi zahtevalo popolnoma drugačno zasnovo. Načelno pa so učitelji kazali zanimanje za videokaseto.

Druga smer naših razmišljanj je imela pred seboj daljšo predstavitev ustanove s prikazom njenega razvoja in gradiva. Ta bi bila še vedno v prvi vrsti namenjena mlajši populaciji, pa tudi drugim zainteresiranim, zaradi dolžine pa bi jo na šolah lahko predvajali ob različnih priložnostih, morda ob kulturnem dnevu. Vsekakor bi bila ob ogledu potrebna razgovor in komentar. Snemanje takega videa bi zahtevalo več časa, priprav, znanja in sredstev.

Sprva smo celo utopično razmišljali, da bi video posneli sami z videokamero s katero razpolagamo, le za montažo naj bi se dogovorili z nekom, ki je bolj izkušen. Direktor Drago Trpin je zato stopil v stik s kustosinjo Goriškega muzeja Darjo Skrt.

Šlo je zares.

Najprej je bilo treba pregledati literaturo o snemanju in si ogledati nekaj predstavitvenih videofilmov.

Znova smo pretehtali možnost uporabe videa. V prvi vrsti naj bi bil namenjen šolskim skupinam za že opisane namene. Izražen je bil tudi predlog, da bi bil lahko video tudi poslovno darilo, uporabljali pa bi ga lahko tudi za predvajanje v televizijskih oddajah ob promociji kraja, regije. Skupno smo se odločili, seveda ne kar čez noč, za video, ki bi vseboval prvine ene in druge zamisli, obogatene z idejami režiserke. Z ogledom petnajst minut dolgega filma o Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici bi gledalec spoznal, kaj je arhivska

ustanova, kaj počne, kako do nje in gradiva. Video naj bi gledalcu vzbudil pozitiven odnos do arhivskega gradiva in zavest, da lahko tudi sam soustvarja kak pomemben dokument. Spoznal naj bi, da ohranitev arhivskega gradiva ni le njegova stvar, temveč zadeva nas vseh. Zavedal naj bi se njegove vrednosti in do njega imel drugačen odnos, ne le zaradi predpisov, temveč predvsem zaradi spoštovanja njegove vrednosti. Na ta način bi tudi spodbudili oddajanje arhivskega gradiva v arhiv ter sploh odpravili predsodke pred obiskom ustanove. Vseh teh ciljev in sporočil ni preprosto doseči in nam najverjetneje v prvem tovrstnem poskusu ni uspelo.

Sledila je izdelava scenarija. Določila sem lokacije, kjer naj bi video posneli, in s tem olajšala razpored snemanja režiserki. V sodelovanju in soglasju s sodelavci sem izbrala vsebino videa, oziroma poskušala nakazati vse obravnavane vsebine. Izdelani scenarij je bilo treba v sodelovanju z arhivisti in kustosinjo popravljati in prilagajati, da je dosegel zaželeno obliko. Glasba naj bi le zapolnila presledke med govori, sicer pa naj bi bila skoraj neslišna spremljava. Naslov smo določili na koncu.

Scenarij je objavljen kot priloga na koncu tega prispevka. Naj omenim nekaj najizrazitejših popravkov. Po prvotni zamisli naj bi geografsko umestili našo ustanovo in v spremnem besedilu povedali, kje stoji in katero območje pokriva. V razgovoru z režiserko smo se odločili za začetni prikaz, pri katerem delavec v arhivu pripravlja gradivo za raziskovalko, hkrati pa le-ta vanj vstopa. Osnovni podatki o našem arhivu pa so bili v enem izmed poznejših prizorov položeni v ravnateljev nastop. Scenarij je predvideval tudi več posnetkov iz zgodovine naše ustanove, a smo jih zaradi časovne stiske izločili. Po nekaj popravkih ter usklajevanjih s kustosinjo, arhivisti in nastopajočimi na videu je scenarij postal podlaga za snemanje.

Zanimiv je bil tudi izbor nastopajočih. Na ključne obiskovalce se nismo mogli zanesti. Vse vloge smo zato odigrali vsi zaposleni v arhivu in nekateri sorodniki, prijazno pa se je za snemanje odzvala tudi redna obiskovalka-raziskovalka iz Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine v Novi Gorici. Spontan je bil le obisk šolske skupine otrok, ki je za snemanje izvedela šele, ko je že sedela v predavalnici. Prav uporaba teh posnetkov je bila najmanj posrečena, ker zaradi objektivnih okoliščin ob snemanju režiserke ni bilo poleg. Njeni vitalnosti in optimizmu gre zasluga, da je delo kljub vsem težavam pripeljala do konca. Rezultat bi bil gotovo še boljši, če bi stike navezali prej in se še bolje pripravili. Potrebovali smo kar precej časa, da smo uskladili mnenja in režiserki dovolj natančno predstavili naše delo. Seveda je tudi ona sama potrebovala čas, da je nam, neveščim snemanja povedala, kaj od nas pričakuje.

Snemanje, ki ga je s kamero naše ustanove opravil Ivo Saksida z lokalne televizije VI-TEL, je potekalo več dni, montaža, ki je bila v rokah Aleša Mavriča, pa zadnji konec tedna pred predvajanjem na zborovanju v Bovcu. Besedilo, ki sem ga pripravila s popravki in pripombami sodelavcev, je v snemalnem studiu Radia Robin v Novi Gorici prebrala Andreja Šušmelj, za izbor glasbe je poskrbel Marko Vuksanovič. Na koncu smo izmed več predlogov izbrali naslov: "Zapisi preteklosti bogatijo našo prihodnost".

Scenarij, ki ga prilagam, je okrnjen, ker sem zbrisala imena nastopajočih ter nekatere vrinke in besedila, ki niso prišli v poštev. Režiserka je pri montaži naredila še nekaj sprememb. Z našim sodelovanjem pri tem sklepnem delu bi morda naredili še katero izboljšavo. Upamo, da nam bodo izkušnje rabile za prihodnja dela, predvsem pa želimo, da bi se naša videokaseta znašla v rokah tistih, ki nas še ne poznajo ali pa nas poznajo premalo.

SCENARIJ

1. prizor

Priprava gradiva v arhivskem skladišču za raziskovalko. Raziskovalka prihaja proti arhivu. Pobljži posnetek arhivske stavbe z vidno okolico (občina, knjižnica, gledališče), poudarek na vhodu in napisu ob njem.

Obiskovalka pozvoni in napove svoj prihod. Tajnica sporoči, naj pride v tretje nadstropje.

1. tekst

(Tekst smo izločili, ker je njegovo vsebino predstavljal direktor v poznejšem prizoru.)

2. prizor

Obiskovalka pride do tajnice in vpraša po strokovni delavki, s katero je dogovorjena. Tajnica jo napoti v čitalnico. Sledi sprejem in razgovor strokovne delavke Kristine Koglot s stranko. V prostoru sta še dva raziskovalca, eden pregleduje foto album, drugi načrte. Nova stranka dobi spisovno gradivo.

2. tekst

Arhivi so kulturne ustanove. Njihova najpomembnejša naloga je varstvo arhivskega gradiva, ki je del naše kulturne dediščine. To so na različne načine zapisani dokumenti naše preteklosti. So zgodovinski viri, namenjeni različnim uporabnikom. Nekateri se ob njihovi pomoči posvečajo raziskavam in v njih črpajo podatke za pisanje knjig, člankov, razprav in različnih orisov preteklosti. Z uporabo razpoložljivih evidenc in s svetovanjem strokovne delavke izberejo zeleno gradivo, nato pa ga pregledujejo in si iz njega zapisujejo podatke v čitalnici ob nadzoru, svetovanju in pomoči zadolženih strokovnih delavcev.

3. prizor

Strokovna delavka pelje stranko k mikročitalcu, stranka pa si tam ogleduje in nato izbere

posnetke za kopiranje.

Sledi kratek pogovor o načinu pregledovanja in uporabi mikrofilma.

Na računalniku v istem prostoru drugi delavec skenira fotografije, ki jih je izbrala druga stranka.

3. tekst

Na voljo je tudi priročna knjižnica. Izbrano dokumentacijo ustanova lahko strankam fotokopira ali ustrezno reproducira.

Gradivo arhiv mikrofilma in drugače reproducira tudi zaradi varnosti in dopolnjevanja fondov in zbirk, ki se nanašajo na naše območje ali bi sodili v našo ustanovo, vendar so shranjeni v arhivskih in sorodnih ustanovah drugod, tudi v tujini.

4. prizor

Na vrata pisarne potrka in nato vstopi stranka, ki pride po prepis dokumenta. Kot pove, je bila obveščena, da so ji pripravili dokument. Podpiše in prevzame potrdilo.

4. tekst

Veliko obiskovalcev potrebuje dokumente za uveljavljanje in dokazovanje različnih pravic. Arhiv jim v ta namen izdaja overjene prepise in fotokopije iskanih dokumentov.

5. prizor

Simuliran prizor prevzema gradiva s terena, posnet v sosednji stavbi upravne enote Nova Gorica, nato odlaganje gradiva v prostoru v pritličju za dvigalom. Nastopata manipulant in arhivist.

Arhivist Jurij Rosa pove, da smo največ gradiva prevzeli ob preselitvi v nove prostore, dotok pa še vedno traja skladno z zakonskimi predpisi in zaradi zavesti ljudi, ki cenijo kulturno dediščino in ki vedo, da se pri nas varno hrani in je na razpolago širšemu krogu uporabnikov. Pove, da hranimo več kot dva tisoč tekočih metrov gradiva, najstarejši dokument pa izvira iz srede 17. stoletja.

5. tekst

Pri delu različnih upravnih organov, sodišč, podjetij, šol in drugih ustanov ter posameznikov so nastajale in še vedno nastajajo velike količine gradiva. Samo del, ki ima po oceni strokovnih delavcev arhiva trajno vrednost za znanost in kulturo, se odbere iz množice vsega dokumentarnega gradiva in prevzame v arhiv. Strokovni delavci spremljajo njegovo nastajanje in skrbijo za zakonsko izvajanje varstva že pred prevzemom v trajno hrambo. Ustvarjalcem arhivskega gradiva svetujejo in jim pomagajo pri odbiranju in izročanju gradiva v arhiv, zanje pa organizirajo tudi različne oblike izobraževanja.

6. prizor

V arhivskem skladišču, ki je posneto z vseh možnih zornih kotov.

Direktor Drago Trpin pove, kako je nastal naš arhiv in kako so po poplavi zgradili novo stavbo, nato pove, katero območje pokriva arhiv s svojo dejavnostjo. Opiše nekdanje in sedanje prostorske in kadrovske razmere, ki so se po poplavi leta

1984 temeljito spremenile in danes omogočajo varno hrambo, ustrezno obdelavo in uporabo gradiva.

V arhivskem skladišču dve arhivistki jemljeta gradivo z arhivskih polic in ga pregledujeta. Prikazano je rokovanje z gradivom, arhivske škatle, knjige, fascikli.

6. tekst

Zanimivi so tudi zapisi organov stare uprave, predvsem na občinski ravni, gradivo sodstva, šol, družbenih dejavnosti, društev, nekdanjih družbenopolitičnih organizacij, zemljiških gospostev in zasebnih zapuščin. V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici prevladujejo dokumenti upravne oblasti po drugi svetovni vojni. Zanje je vedno več povpraševanja, ne le za upravno-pravne, temveč tudi raziskovalne namene.

7. prizor

Posnetek dela dveh arhivistk v delovnem prostoru. Ena obdeluje fond in vnaša podatke v računalnik, druga opravlja podobno delo s fotografskimi negativami. Vidimo tudi posamezne podrobnosti obdelave.

7. tekst

V pisarnah oziroma delovnih prostorih arhivistov potekajo različne faze strokovne obdelave arhivskega gradiva, od škartiranja do natančnejšega popisovanja. V teh prostorih nastajajo tudi sklepna dela pri pripravi občasnih razstav, nastajajo pa tudi razprave in opravljajo se raziskave s področij arhivistike in zgodovine.

8. prizor

Prihod šolske skupine v stavbo arhiva in posnetek iz učne ure v arhivski predavalnici. Arhivistka kaže otrokom najstarejši dokument v arhivu. (Tu je bil predviden posnetek razlage, kaj je arhivsko gradivo, in razlage njegovega pomena, a ni uspel).

8. tekst

Plodno je tudi sodelovanje s šolami. Nekateri zaradi oddaljenosti obiščejo arhivski delavci sami, najpogosteje pa se šolarji oglasio v arhivu - tam jih seznanijo z arhivskimi viri, ali pa jim pripravijo tematske učne ure. Kot uporabniki gradiva prihajajo v arhiv tudi člani zgodovinskih krožkov.

9. prizor

Dva strokovna delavca pripravljata arhivsko razstavo v kletnem večnamenskem prostoru.

9. tekst

Arhiv z razstavami v svojih prostorih in gostovanji v drugih krajih seznanja s tem delom kulturne dediščine širši krog ljudi.

10. prizor

Še en sprehod skozi arhivsko skladišče, vrata se zaprejo. Tu je režiserka oblikovala sklepni del po svoji zamisli. Del besedila, ki je sprva zaokrožal spremljajoči tekst sedmega prizora, je domiselno uporabila za končni del videofilma.

10. tekst

Arhivsko gradivo ima nekoliko drugačne značilnosti kakor druga kulturna dediščina. Pri njem je pomembna predvsem vsebina, ne pa toliko estetske in druge značilnosti.

Viri in literatura:

Zakon o arhivskem gradivu in arhivih, Ur.l. RS št. 20/1997.

Ana Kranjc, Video v učenju odraslih, Čarobna nit, str. 28-30, št. 2, 1992.

Meta Kamšek, Uporaba videokasete pri pouku, Čarobna nit, str. 7-8, št. 3, 1993.

Miran Morano, Video pri izobraževanju, Ljubljana 1994, 148 str.

Vilma Brodnik, Možnost uporabe videa pri aktivnem učenju zgodovine, Zgodovina v šoli, št. 3-4, 2000, str. 12-14.

Milan Burkelca, Zgodovina na sodoben način - Multimedijaska predstavitev druge svetovne vojne s programom Power Point, Zgodovina v šoli, št. 3-4, 2000, str. 15-17.

Tomaž Webwe, Statična in dinamična slika pri pouku zgodovine (sistematični pregled ali pozabljen študija UNESCO oziroma centra IDEEF S:S:Clynija), Zgodovina v šoli, str. 38-47.

Jelka Razpotnik, "Poučevanje zgodovine in informacijska tehnologija - Bo informacijska tehnologija spremenila poučevanje zgodovine?" seminar Sveta Evrope, Helsinki, 9.-14. marec 1998, Zgodovina v šoli, str. 84-87.

Vizualna kultura, Zbornik predavanj na Poletni šoli vizualnega v Novi Gorici 1997, 63 str.

Darja Skrt, Film in video v muzeju, Razstava, predstavitev in projekcija, Argo, 1-2, št. 42, 1999.